

Tadqiqot **uz**

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCES.UZ

**31 ЙУЛ
№30**

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 30-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
13-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
30-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-13**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
30-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-13**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 30-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 июль 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 17 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**АРХИТЕКТУРА ВА ДИЗАЙН ЙЎНАЛИШИ
РИВОЖЛАНТИРИШ**

1. Сайдюсупова Мафтуна Фарход қизи	
САНЪАТ МАКТАБЛАРИДА КОМПОЗИЦИОН ЕЧИМ ВА РАНГ	7
2. Boltaev Botir, Rakhimbayeva Miyassar Rajabayovna	
SOME INFORMATION ABOUT THE USED STYLE (INVENTION) AND PROBLEMS IN TERMS OF REPAIRING AND RESTORATION OF BRICK (MAJOLICA) TILES USED IN HISTORICAL MONUMENTS (BUILDINGS).....	10
3. Otaboyev M., Raximova L.	
BUGUNGI KUNDA MADANIY MEROSNI ASRAB AVAYLASH VA YOSH AVLODGA YETKAZIB BERISH YO'LIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA ULARNING SALBIY OQIBATLARI ("SAYYIDMOHIRO'YIJAHON" MAQBARASI MISOLIDA).....	14

АРХИТЕКТУРА ВА ДИЗАЙН ЙЎНАЛИШИ РИВОЖЛАНТИРИШ

САНЪАТ МАКТАБЛАРИДА КОМПОЗИЦИОН ЕЧИМ ВА РАНГ

Сайдюсупова Мафтуна Фарход қизи

К. Бехзод номидаги Миллий Рассомчилик ва
Дизайн институти магистранти.

Аннотация: Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг интерьерер ва бадиий ечимини такомиллаштириш, жозибадорлигини ошириш орқали болаларни мазкур мактабларга оммавий жалб этиш, уларни бўш вақтларини мазмунли ўтказиш долзарб масаладир.

Аннотация: В этой статье важно улучшить интерьер и художественные решения детских музыкальных и художественных школ, привлечь в эти школы детей, повысив их привлекательность, чтобы они могли осмысленно проводить свободное время.

Annotation: In this article, it is important to improve the interior and artistic solutions of children's music and art schools, to attract children to these schools by increasing their attractiveness, to spend their free time meaningfully.

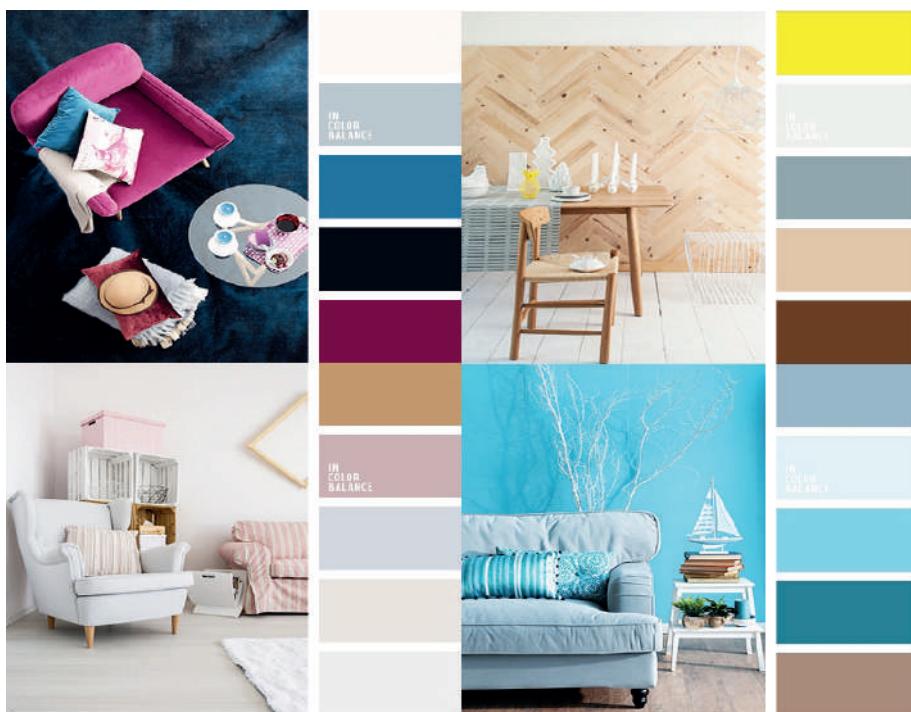
Калит сўзлар: Рангларни инсонга таъсири, боланинг хохиши, интерьерда ёруғлик ва ранг, иссиқ ва совук ранглар.

Ключевые слова: Влияние цвета на человека, желание ребенка, свет и цвет в интерьере, теплые и холодные цвета.

Keywords: The effect of colors on the person, the desire of the child, light and color in the interior, warm and cool colors.

Бугунги кунда баркамол авлодни тарбиялашнинг бош воситаси бўлган таълим тизимини ислоҳ қилиш ва сифатини замон талабига кўтариш, ёш авлодда юксак маънавий фазилатларни камол топтириш, комилликка интилтириш, истеъдодини ривожлантириш, интелектуал салоҳиятини ошириш, миллий мағкуруни шакллантириш давлатимиизда амалга оширилаётган ислоҳотларнинг энг муҳим омилидир. Жамиятимиз хаётида олиб борилаётган бундай ислоҳатлар ҳар бир ёш авлоднинг келгусида аниқ мақсадини белгилаб олиши, ўзлигини чуқур англаши, юрга бўлган садоқати, ақлий ва маънавий юксалиши ҳамда фуқаролик жамиятини қуришда катта хизмат қиласди.

Ранг атроф – муҳитимизда муҳим ахамиятга эга. Ранг фақатгина инсон маконида эмас балки, инсоннинг ўзида кайфият уйғотади хаттоқи соғлиғига ҳам таъсир қиласди. Шарқда инсонни ранг билан даволашни 300 хил усули мавжуд экан. Инсон кайфиятида ва ишлаш қобилятида ранглар ижобий ҳамда салбий таъсир этиш хусусиятига эга. Инсон ёқтирган рангларини ўзгариб туриши нафақат кайфияти балки, ёшига ҳам боғлиқ.

Хар бир инсоннинг рангга нисбатан алохид муносабатини кўриш мумкин. Аксарият одамларда севимли рангларининг шкаласи мавжуд. Инсон хаёт фаолияти давомида у ёқтирган ранглар шкаласи ўзгариб туради. Мактабгача ёшдаги болалар қизил рангни бошқа рангларга қараганда афзал кўришади. Катталарда эса кўк ранг, кейин эса қизил. Катталарга нисбатан болалар интенсив рангларни кўпроқ хуш кўришади. Ёш катталашган сари ёқимли ранглар кул ранг ва пастель туслилар бўлиб боради. Изланишдан аниқ бўлишича ўқувчиларнинг энг оммалашган ва қабул қилинган ранг гармонияси кузатилган: кўк, қизил, яшил, бинафша ранг, қовоқ ранг, жигар ранг, пастель ранглар, қора ва оқ. Болаларнинг ёшига қараб турли хилдаги ранглар стимул беришда хизмат қиласи. Кичик ёшдаги болалар ёрқин рангларни афзал кўришса ўсмир ёшдаги болалар хирароқ рангларни хуш кўришади. Кичик ёшдаги болаларга ёрқинроқ ва илиқ ранглардан фойдаланиш тавсия этилади, аммо интенсив базавий рангларни рад этиш керак. Мактабдан ташқари таълим муассасаларда ва мактабгача таълим муассасаларининг интерьерида ва интеръер жихозларида кўпроқ ёрқин – илиқ ва ёрқин – совуқ ранглардан фойдаланилса максадга мувофиқ бўлади.

Болаларнинг ҳамкорликдаги хохиш – истакларига макондаги девор ранглари ва шифт баладлиги ўз таъсирини кўрсатади. Синфдаги девор ранглари саранжом – саришталикка ва унумдорликка таъсир этади. Совуқ ранглар концентрацияга ёрдам беради. 7 – 9 синф қизларида ўтказилган тадқиқотда синф деворлари улар ёқтирган ранг билан бўялаган ва кузатувлардан аниқ бўлишича дарсларни бажариш вақтида улар аввалгидан кам хато қилишган.

Хонанинг ҳаво ранг деворига қараганда девор ранги пушти бўлган хонада мактабгача ёшдаги болаларда катта жисмоний куч ва позитив кайфият намоён бўлган. Лекин катталарда тескари таъсир кўрсатган: пушти ранг тинчлантирувчи, энергияни “сўрувчи”. Шунинг учун агрессияни пасайтирища фойдаланиш мумкин.

Аксарият болалар мактаб деворларининг ранги муҳим деб ўйлашади. Мактаб деворларидаги ранглар зерикарли ва ўзига жалб этмайди. Ота – оналар ва ўқитувчилар ранг муҳим аҳамиятга эга эмас деб хисоблашади. “Менга ёқсан мактаб” номли китобда ўқувчиларни мактаблари тўғрисида цитаталар келтирилган: 15 – ёшли ўқувчи ўзининг мактабини “баҳайбат қамоқ” унда ранглар етишмайди деган. Ўқувчиларнинг 12% синфда кўзларини чарчашидан шикоят қилишган. Кўзни чарчаши бош оғриғига олиб келади ҳамда мактабда конценрацияни бузилиши билан боғлиқ бўлиши мумкин. Шунинг учун ўқитувчи орқасидаги деворни рангли қилиб бўяш ва ёруғлик тушишини яхшилаш тадқиқотчилар томонидан тавсия этилган.

Хонанинг деразалари шимолга қараган бўлса, қуёш нурлари кам тушади. Хона дизайнни тўғри йўсинда бажарилса хонага илиқлик ва ёруғлик қўшиш мумкин. Бунда деворларни

илик қуёш нурларини акс эттирувчи сариқ, қовоқ ранг ва шафтоли ранглардан фойдаланилса хонада илиқлиқ ва ёруғликни хис этиш мумкин. Хона деразалари жанубга қараган бўлса, қуёшли хонани салқин кўрсатишда ҳаво ранг, яшил, оч қулранглар ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Панкратова А.В. Дизайн интерьера как семиотическая структура. Автореферат дисс. канд. филосовских наук// Смоленск: 2007г. – 178с.
2. Ходжаев А., Ташмуҳамедова О., Носиров А. Ихтисослаштирилган санъат мактабларида ижодкорлик мухитини яратишга хизмат қиласиган интеръернинг концептуал асосларини излаш. “Меъморчилик ва қурилиш муаммолари” илмий-техник журнали. Самарқанд 2013. – №4. – б.53-55.
3. Ходжаев А., Ташмуҳамедова О., Носиров А. Ранглар асрори. Гулистон журнали. Тошкент 2014. – №2. – б.10.
4. Ташмуҳамедова О. Мактабдан ташқари таълим муассасаларининг интеръер дизайнни ва мухит-дизайнида бадиий ечимнинг аҳамияти. “Санъатёшлар нигоҳида” илмий – амалий тўплам. Тошкент 2014. – б.97-100.

SOME INFORMATION ABOUT THE USED STYLE (INVENTION) AND PROBLEMS IN TERMS OF REPAIRING AND RESTORATION OF BRICK (MAJOLICA) TILES USED IN HISTORICAL MONUMENTS (BUILDINGS).

Boltaev Botir

Urgench State University

Professor of the department

"Construction and architecture".

He is a member of the Academy of
Fine Arts of Uzbekistan(academician)

Rakhimbayeva Miyassar Rajabayovna

Lecturer of Urgench State University

Abstract: The article illustrates some of the restoration works that have been undertaken by the authors in applying remedies to their original appearance with new inventive methods of storing historical monuments to their subsequent generations and rebuilding damaged parts. Here are some examples of the experiments and inventions created by Botir Boltaev, an academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan, as well as photographs and photographs of the Restoration of the Dome and the tiles on the walls of the "Pakhlavan Mahmud" mausoleum of Khiva Ichon Kala museum.

Keywords: Building materials, construction materials, ceramic tiles, majolica, mechanical forces, hot, cold, rain, snow, sunlight, colored holes, dysteric acid, groundwater, salts, emissions, foundations, grozesia, marble stone, mulberry tree, tsokl, tin pilot, pannea, mushroom, sunlight, epoxy glue paint, visitors, dome, mysterious tents, crashes, ceramics, loggers, blue, sand eagles.

One of the building materials, which is widely used in the world, and which has reached us, has been used as a decorative ceramic tile (majolica), which is used as ornaments, and whether the material is resistant to vapor, various natural and mechanical forces, changes in the atmospheric heat, cold, rain, snow. Thanks to the wind and sun light, the tiny hollows in the body of the tile, the earth's moisture absorbed into the air, resulting in the presence of various salts in the water of underground are the main causes of the accumulation of speeds, tile erosion. Groundwater - causes excessive moisture, which in turn reflects directly on the ground, and also its impact on the foundations, walls, roof and dome cover. In order to avoid these phenomena, measures will be taken to build the building, which is mainly located in the ground part of the building, in the thickness of 1 -6 cm in the thickness of "old lake" (a plant grown in Khorezm region), marble rock, wooden beams, made of mulberry. But these measures can not save 100% of the moisture content through the droppers. This process, first of all, leads to the collapse of the bricks used in the cellar part of the building and the piled-up tile.

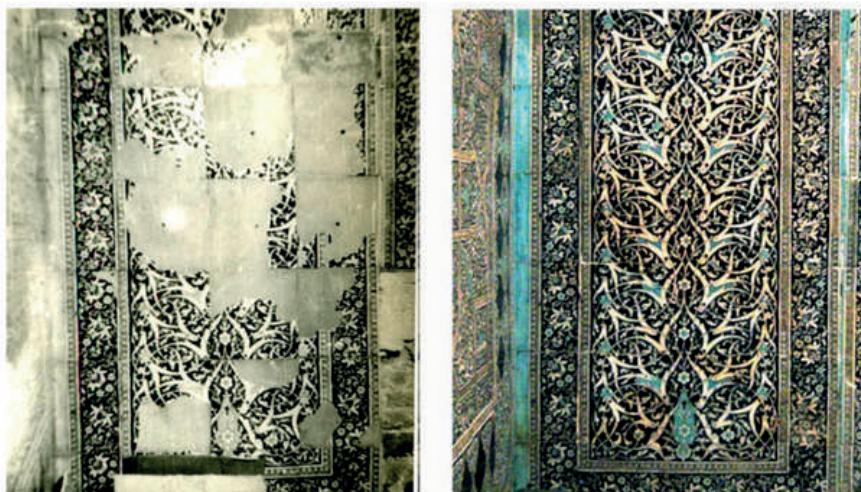

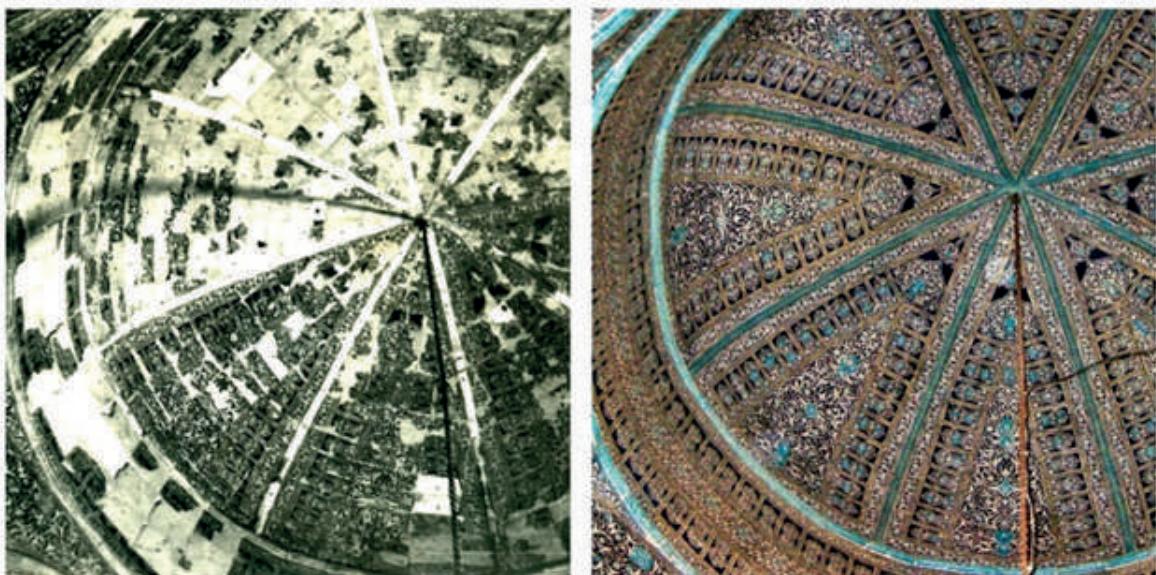
Figure1. "Yor Muhammad Devon - a beautiful illustration of the mosque's masjid. Now let's talk about the problem of repair or restoration of partially or completely burnt tires. First of all, if

the task force is to use a pottery that is still in operation today, it is not possible for the craftsman (master) to do the same for himself or to qualify for the restoration of the color and the color used for the tile. At the bottom of the color harmony, it is necessary for the master to have a great masterpiece and patience, to keep the interiors out of the tile, and to fill the surroundings with freshly prepared tiles. The problem that arises is that the panorama, which has been partially accessible to us, is completely replaced by a restoration and replaces a tire produced by modern technology. No-one guarantees the preservation of the updated panel.

The Prior to repairing The condition after repairing Figure 2. The mausoleum of Pakhlavan Mahmud is in 1997. Repairing the walls of the festive wall with epoxy resin. "Yor Mohammed Devon - Said Ota" mosque, which has reached us up to the moment of its restoration, has a picture of a panno which is kept around the mosque. How does it repair the panno?

We do not want to offer the option you want to offer. But it is impossible to get rid of the shielded panno. The sunlight shines with many colors. The color of the sun is prematurely exposed to high temperatures and does not shine in the sunlight. The renovated and renovated panorama of our invitation and practice has remained unchanged for 23 years, and its condition is similar to that of a 1000-year-old panorama and is kept in the same way. It is not recommended to use epoxy glue paint, which is used for the naturally illuminated room in the mosque (Said Ota), because it is not guaranteed that the color of the paint will not diminish from sunlight. Now, with epoxy glaze painting, it has been widely used in celebration of the 2500th anniversary of the Khiva city in a well-illuminated room, that is, in the Pakhlavan Mahmud graveyard and at the visitor's house, to repair the mysterious tiles in wall and dwelling, and the repair of cold tiles has a good effect. The main reason for the use of epoxide elimination in repairing peculiarities is tissue the mystery of the surface and the moisture content. Secondly, the place chosen for the repair would require the search for an idea of repair. This method can not be enlarged in one large complex at one time. It was concluded that this method was first partially used and applied in the Harmony Hall of Khiva's Ichon-Kala Castle, on the entrance to the fifth terrace. Now, note the details of the repair process we do.

Before repairing

The condition after repairing Figure 3 - The Picture of the Pakhlavan Mahmud Tomb 1997. Inside the look at the interior of the dome hood tiles with the help of eboxide glue painting. As you can see in the picture, the Duke of Paxlavan Makhmud dumped up to 50% of its appearance before the repair, and the remains of the tiles were also in danger of falling into the hands of pilgrims. If the masters of Koshinpaz are to repair the panno, they will have to replace the tile for repair and replace the new one with a 5-10% trowel on the surface of the hinges, which is stored on the top of the cupboards. This means that 10% of the 50% tile will not stay. In addition, the potter can not find exactly the color of the partially tile (white, lacquer, blue), and the pannoni repairs it in its own way, and the tiles have to be removed. Taking into consideration the aforesaid, the technique tested by Usta Botir Boltaev provides excellent results when used in practice. Now we will focus on the

process of repairing cold weather. Here are some of the things we can do to save up to 100% of the tiny pieces or pieces of tin.

1. Copy and paste the seal on the tile using the wooden backing that is moving back to the original.

4 - Picture. Cling the mysteries for re-sealing in the fabric. The mysterious piece of cloth is cleaned and replaced by epoxy adhesive. In the latter case, if the house is completely bricks, its location can be seen in a depth of 3 cm. By removing this surface, it reinforces 2 layers with epoxide solution. This is a sand cement mix with 1: 1 process and drilling into the holes with a diameter of 8 mm A- 3 and 7-8 cm in the armature nozzle with a space of 15 cm per tube for 4 tractor tubes per hole and a depth of 5-6 cm. It is tightly connected to the piles with a diameter of 2 mm V-1. Then the plastering process is carried out with sand-cement mixture equal to the mysterious layer of the tail. Drying should be carried out for 3 -4 days. In the last stage, the surface of the plaster is once again cleaned with sand smog. The 5% solution of the epoxide solution is mixed with 2 layers on the restored landfill. In the third case, surface secretion on the tiles is applied twice with 5% solution of acetone on the epoxide.

Figure 5. Porcelain plastered surface of the tallest part of the Tomb of the Pearl Makhmud Mausoleum with the sponge blend. In the following two cases, a spray mixture is prepared using

50% solution of acetone solution from the "Tsinkvest" powder on the surface of the tile, and the entire surface of the tile is smooth with 0.5-1.0 mm thickness. The mixture is dried for one day and the finished surface is painted and the old colors are painted. At the end of the restoration work, a layer of 5% solution of epoxide is applied to the restored surface with the solution of acetone. After completing the pattern, the restored tile provides an indispensable appearance. In conclusion, we can state that this method of preserving the ancient historical monuments dating back thousands of year.

References:

1. Namatov, E.Shtark, A.Tulaganov, X.B.Fisher - "Opty restavratsii pamyatnikov arxitektury", Tashkent-Weimar-2007., 174 pages.
2. Reconstruction of buildings and constructions, Tashkent-2003, 162 pages.
3. L.Yu.Mankovskaya, Typologicheskie osnovq zodchestva sredney azii (IX-nachalo XX.v.), Teshkent 1980., 182 str.
4. X.Sh. Polatov et al. Architectural monuments repair, 239 p.

**BUGUNGI KUNDA MADANIY MEROISNI ASRAB AVAYLASH VA YOSH AVLODGA
YETKAZIB BERISH YO'LIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA
ULARNING SALBIY OQIBATLARI ("SAYYIDMOHIRO'YIJAHON" MAQBARASI
MISOLIDA)**

Otaboyev M.
Vertex Grop O'. M. direktori
Raximova L.
UrDU "Arxitektura"
kafedtasi stajor-o'qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xiva Shahri Deshon qal'ada joylashgan "Sayyidmohiro'yijahon" maqbarasining yaratilishi tarixi, hozirgi kundagi holati batafsil bayon qilingan.

Kalit so'zlar: me'moriy obida, Sayyidmohiro'yijahon, yodgorlik, Chodirlı eshon, Riyozal-zokirin, yer osti suvlari, madrasa, masjid, qorixona va maqbaralar...

Mana bir necha yillardan beri mamlakatimizda turizmni rivojlantirish shiddat bilan rivojlanib bormoqda. Yurtimizda ichki va tashqi turizm hamda O'zbekistonda iqtisodiy-siyosiy muhitni yaxshilash, barqarorligini oshirish, qadimiylar me'moriy obidalar, manzilgohlarni ko'kalamzorlashtirish ravnaqini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda desak, mubolag'a bo'lmaydi.

Afsuski bot-bot tilga olinayotgan yangiliklar, o'zgarishlarga qaramay bugungi kunga kelib aholi turar joylarda bir qator kamchiliklar yuzaga kelmoqda va bu ekologik jihatdan dolzarb muammolarga aylanib bormoqda. Aynan shu muammolardan biri madaniy manzilgohlar joylashgan hududlarga ham borib taqaladi.

Ana shunday kamchiliklarni nazarda tutgan holda 2018- yil 15- iyun kuni bo'lib o'tgan "Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning softigini asrash – davr talabi" mavzusidagi videoselektor yig'ilishida O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ma'naviy meros masalasiga alohida to'xtalib o'tdilar va "aziz do'stlar, fursatdan foydalanib, barchangizni ana shu savobli ishda o'z taklif va maslahatlaringiz bilan faol ishtirot etishga chaqiraman", degan takliflarini kiritib o'tdilar.

Ana shu selektrdan ko'zlangan maqsad asosida o'z ilmiy ishlarmi olib bormoqchiman. Bizga meros qolgan maqbaralarni asrab oromgohlarni har tomonlama obod qilish, u yerda muqaddas ziyyorotgohlar tashkil etish lozim bo'lsa, ilmiy markaz barpo etishga maqsad qilganman.

"Tarixsiz kelajak bo'lmas" deganlaridek har bir tarixiy majmua ustida ish olib borar ekanmiz uning tarihiga alohida nazar tashlaymiz. Tarixiy majmualarning tarihini o'rgana turib bizning otabobolarimizning yashash tarzi, ularning yashash sharoitlari, olgan ilmlari, qilgan va o'zlaridan goldirgan ma'naviy va moddiy me'roslari haqida yanada to'liq ma'lumotlarga ega bo'lamiz.

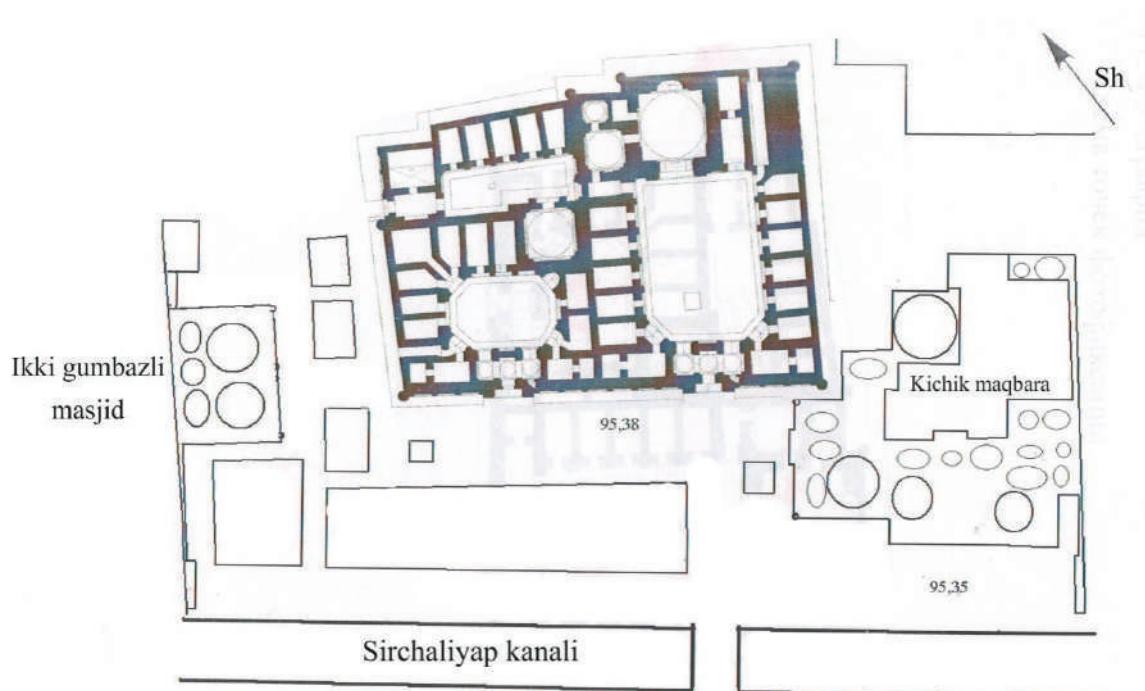
Ana shunday yurtimizda joylashgan tarixiy, jahonga mashhur manzilgohlardan biri "Sayyidmohiro'yijahon" yodgorligidir. Bu me'moriy yodgorlik Xorazm shahri, Xiva tumanidagi me'moriy majmualari tarkibiga kiritilgan.

Sayyidmohiro'yijahon yodgorligi bugungi kungacha ham tarihga boy maqbaralardan biri bo'lib saqlanib kelmoqda. "Sayyidmohiruyijahon" yodgorligi bu Xivada yashab o'tgan Sayyidlarning tarixi bilan uzviy bog'liq maqbaradir.

Ushbu majmua tarihini o'rganish uchun avvalo Sayyidlar tarihini, ularning kimligini bilishimiz zarur. Chunki, shundan keyin "mox", "ruyijaxon" so'zlarini tushunish mumkin bo'ladi. "Sayyid" so'zi arabcha da "janob, boshlik, yetakchi" ma'nosini anglatib, payg'ambaramiz Muhammad(s.a.v) avlodlarining faxriy unvonidir. Musulmon dunyosida xo'ja, to'ra so'zları sayyid atamasining sinnomimi sifatida ishlataladi. Ayrim hollarda Muhammad(s.a.v)ning qızları Fotima, kuyovlari Hazrati Alidan bo'lgan nevaralari avlodni Husayin avlodni sayyid unvonlari bilan alohida ajratiladi. Asli arab bo'lgan Sayyidlarning Xorazmga kelish tarihini biroz bo'lsa-da, ushbu majmuadagi marmar toshga bitilgan yozuvlardan bilish mumkin.

Demak, taxallusi Sayyid ota bo'lgan Sayyid Ahmad 1344 yilda Xorazmga kelgan. Uning o'g'li Sayyid Muhammadning qabri Amudaryoning shimolidagi To'rtko'l tumaniga karashli bo'lgan yerda joylashgan bo'lib, uning xonaqoh va minoralari daryo bo'yida bo'lgani uchun 1887- yilning bahoridagi Amudaryoning toshqini sababli daryoga oqib ketish xavfi paydo bo'lgan. Sayyidlar avlodidan bo'lgan Xiva xoni Muhammad Rahimhon bu voqeadan voqif bo'lib, uning xokini (suyaklarini) Xivaga keltirishni buyurgan. "Riyozalzokirin"da yozilishicha, Sayyid Muhammadning chiroyi misli Yusuf payg'ambardek bo'lgan va u yigitlik chog'ida vafot etgan ekan, benihoya chiroyli bo'lgani uchun "moxiro'yijahon" (jahondagi oy yuzli, yer yuzining chiroylisi) taxallusiga musharraf bo'lgan.

Sayyid mohi ro'yi jahon majmuasi "Chodirlı eshon" qabristoni hududida qurilgan. Ushbu maqbara yonida 1884 yili Xiva xoni Sayyid Muhammad Rahimxon soniy – Feruz farmoni asosida hozirgi ko'rinishdagi majmua bunyod etilgan. Sayyid mohi ro'yi jahon majmuasida ikkita madrasa, masjid, qorixona va maqbaralar saqlanib qolgan. Madrasalar Sayyid Muhammadxon va Muhammad Rahimxon II tomonidan qurilgan. Majmuaga kirish oldidan o'ng tomonda Sayyid Islom xo'janing maqbarasi joylashgan. Sayyid mohi ro'yining qabri madrasa ichkarisidagi kichik gumbazli maqbarada joylashgan, uning oldidagi ziyoratxonadan katta gumbazli xonaqohga kirildi. Bu yerda Sayyid Muhammadxon (1821-1864), Muhammad Rahimxon II (1845-1910) va uning nevarasi Temurg'oz to'ra qabrlari joylashgan.

Vaqt o'tgani sayin tabiatning injiqliklari va ob-havo ta'sirida har bir bino ta'mir talab bo'lib qoladi. "Sayyidmohiro'yijahon" yodgorligi ham ta'mirtalab holiga keldi.

Muhammad Rahimxon Feruz madrasasi

Surat 1935 yil Khudaibergan Divanov

Surat 2012 yil Jin Akino

Bunga sabab hozirgi paytda yer osti suvlarining sathi ko'tarilganligi sababidan devorlarning nurashlari sezilibqolmoqda. Ana shunday kamchiliklarni yuzaga kelib chiqish sababi Ichan Qal'a atroflari beton, asfalt va bruschatkalar bilan qoplanganligi sababli yer osti suvlar bug'lana olmaydi va natijada namlik yuzaga kelib chiqadi bu namlikdevorlarga singib devorlarni mo'rt holatiga olib keladi. Tarixiy meroslarni asrash, avaylash haqida timmay mulohazalar olib boriladi va rekonstruksiya ishlari olib boriladi ammo ming afsuslar bilan ayta olamizki qayta ta'mirlash ishlari olib borilayotganida faqatgina tashqi bezagiga, ko'rinishiga qarab amalga oshiriladi. Mana shu tashqi ko'rinishga-ku erishmoqdamiz ammo ular bir qator muammolarni keltirib chiqishi haqidagi o'yamaymiz, bu kamchiliklar ishlatilayotgan materiallar orqali yuzaga kelmoqda. Biz yoshlar bularning oldini olish maqsadida chora tadbirlarini izlab amalda qo'llashimiz zarurdir.

Tinmay izlanishlarimiz natijasida halqimizning ana shunday boy tarixiy, ilmiy, ma'naviy merosini har tomonlama oshirish, jahonga keng tanishtirish va Islom dinining asl insonparvarlik mohiyatini chuqr olib berishga erishamiz. Bizga vatandosh bo'lgan har bir alloma va mutafakkirning hayoti va faoliyatiga bag'ishlangan ekspozitsiyada alohida bir bo'lim bag'ishlanadi. O'zbekistonda ularning sharafiga barpo etilgan me'moriy yodgorliklar maketlari, qo'lyozma va bosma asarlar, xattotlik namunalari, o'sha davrdagi amaliy san'at buyumlari va boshqa eksponatlar shu bo'limlarda namoyish etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, normativ-huquqiy hujjatlar.
2. Sayyidmohiro'yijahon yodgorligi tarixi.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА ЗО-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(13-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.07.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000